

ІІ НАУКОВА ІСТОРІЯ

*Серія інтерв'ю до Міжнародного дня
жінок і дівчат у науці*

Тетяна Захарченко

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
директорка Центру для даних, ІІІ та суспільства,
Український католицький університет*

Сфера наукових досліджень:

Responsible AI, Data Science for Education.

Цитата, якою науковиця керується в житті або науці:

«Дорогу здолає той, хто йде»

Шлях у науку

Як почалася ваша історія в науці?

Мені пощастило зустріти чудового вчителя, професора, доктора наук Сергейчука Володимира Васильовича. Так сталося, що я вчилася на ВДНХ (механіко-математичний факультет КНУ імені Тараса Шевченка), а жила на Дарницькій площі. Володимир Васильович читав у нас спецкурс на 1 парі. Зранку було дуже складно добиратися, тому або потрібно було виїжджати завчасно і тоді я була на місці вже за 30 хвилин до початку заняття, або спізнюючись на 30 хвилин. Аналогічна історія була у Володимира Васильовича. То ж ми були в аудиторії за 30 хвилин до початку пари. І на третій раз почали обговорювати цікаву задачу і як її розв'язати. З цього почалася довга наукова історія. Він навчив мене як писати якісні статті, як подаватися на гранти, та як виступати на конференціях.

Чому саме математика / ваша галузь?

Можна жартувати, що то генетика, адже мама закінчила той самий мехмат. Але запал до задачок мені передав тато. Він мене заводив до школи, і щоб нам було цікавіше, то щоранку по дорозі він мені загадував задачку. Складність задачок росла, а моя допитливість ще більше. Думаю з тих пір я точно знала, що математика то моє.

Чи був момент, коли ви сумнівалися, що це «ваше»?

У 11 класі я мріяла піти на економічний, бо для мене це була математика, що має прикладне значення. В якийсь момент мені здавалась математика дещо відірвана від життя, але доля вирішила по-своєму. Заради цікавості я вирішила олімпіаду для вступу і таким чином була зарахована на мехмат. Безмежно вдячна долі за те, що саме так склався мій шлях.

Хто або що найбільше підтримало вас на старті?

Насправді підтримки від людей особливо не було. Мені було цікаво, тому я усе більше занурювалася в математику через книжки. Потім одна вчителька порадила мені фізико-математичну заочну школу. Там між іншим я трохи вийшла з уявлення, що я багато знаю. Це надзвичайно корисно. У цілому мама була проти того, щоб я вчилася на мехматі, бо це дуже складно. І це було дійсно так. Але батько мене навчив, що я можу у всьому розібратися, якщо дати достатньо часу. Певно це мене і підтримувало на цьому шляху.

Виклики

З якими труднощами ви стикалися як жінка в науці?

Мені дуже повезло з викладачами в університеті. Я ніколи не відчувала, що є питання гендеру. Натомість у той час було достатньо багато підтримки міжнародної (гранти для дівчат з технічної сфери) на короткострокові навчання закордоном, що дало можливість продовжувати цей шлях. Закордоном вже починаєш відчувати питання статті в залежності від представника культури. Якись культури складно сприймають дівчат в науці (особливо східні країни). Взагалі вважаю, що в Україні особливо не відчуваєш гендерне питання в науці. При цьому я достатньо провела часу з представницями різних культур, щоб чітко розуміти чому важливо підтримувати виокремлення саме дівчат.

Чи доводилося вам доводити свою компетентність більше, ніж колегам-чоловікам?

У принципі ні.

Чи маєте ви синдром самозванця. Якщо так, то як ви з ним справляєтеся?

Постійно. Особливо з урахуванням, що після 10 років в математиці, я зробила стрибок в інший домен. Коли маєш вже певне очікування від рівня знань необхідних, для того, щоб робити науку, то вимагаєш від себе такого ж в іншому домені. А це поки неможливо, бо усюди потрібен свій час. Справлятися з синдромом самозванця виходить лише двома шляхами: або домовлятися з собою, що я себе не чіпаю якийсь період (роблю, що роблю), або ж допомагають певні досягнення (у моєму випадку публікації). Колись вважала, що я не справжній науковець, якщо не можу сама усе зробити під ключ: поставити задачу, вирішити її і опублікувати у топовому журналі. У мене це вийшло. Я стала впевненіша. Але насправді потім розумієш, що це зовсім не визначає тебе як справжнього науковця. І співпраця в науці є надзвичайно важливою.

Який найскладніший момент у кар'єрі ви вже пройшли?

Піти з науки в бізнес і потім повернутися в науку через інший домен. Це дуже важко.

Баланс у житті

Як ви поєднуєте науку з особистим життям?

Для мене складність не скільки з поєднанням з особистим життям, а з тим, що у нас в Україні особливо немає чисто наукових позицій. Усюди передбачається, що ти маєш викладати (і пристойно багато), виконувати адміністративні обов'язки, і додатково робити науку. Ось це складно поєднувати, якщо прагнути усе робити якісно. Єдина складність, яка є в науці, щодо особистого життя, так це важливість наукових поїздок на усіх етапах. Взагалі стандартний шлях кілька років поїздити по різних країнам-місцям, але це дає великі складності або по створенню сім'ї або ж по її збереженню. Особливо, якщо ти жінка. Суспільству абсолютно зрозуміла історія, коли жінка з дітьми їздить по країнах через кар'єру чоловіка. Але чи багато ви чули історій, коли чоловік їздить через кар'єру дружини?

Чи реально «мати все» – і кар'єру, і сім'ю?

Більш ніж реально мати все. Питання у якій кількості:)

Що допомагає не вигорати?

Роботи те, що любиш, та тримати межі роботи. Є такий гарний вислів, що щоб вигоріти потрібно в якийсь момент запалитися. Тому основна думка, що потрібно дбати про свої ресурси.

Успіх і мотивація

Яким досягненням ви найбільше пишаєтеся?

Певно публікаціями. Одна та, яку написала сама (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0024379511008275>). А друга зовсім свіжа в журналі Nature (<https://www.nature.com/articles/s41599-025-04675-5>). Пишаюся, що вдалося написати якісну статтю на основі відкритих українських даних, та ще й міжнародною командою. За цим стоїть 2 роки роботи.

Що для вас означає успіх у науці?

Ой. Гарне питання. Певно успіх, коли твої статті читають, цитують, та коли зустрічають на конференціях, особисто з тобою обговорюють.

Який міф про жінок у STEM ви хотіли б зруйнувати?

Та не маю на меті руйнувати міф. Хочу зробити щось цінне в науці там, де я є, і з моїми ресурсами.

Послання майбутнім науковицям

Що б ви сказали собі 10 років тому?

Що не варто відкладати захист дисертації. Але певно я би не послухала. Бо до певних речей треба дійти.

Яку пораду дали б дівчатам, які бояться йти в науку?

Знайти провідника чи провідницю, з якими не страшно.

Чому жінкам важливо бути видимими в науковому просторі?

Бо нас мало, особливо в математиці та фізиці. А це створює певні стереотипи у мисленні дітей та підлітків, що призводить до ще більшого зменшення у кількості